

ORTODOKS VE PROTESTAN KİLİSELERİN ‘PAPANIN YANILMAZLIĞI DOKTRİNİ’NE BAKIŞI VE BU KİLİSELERİN YANILMAZLIK ANLAYIŞLARI*

Mürsel ÖZALP**

ÖZET

Menşe ve mebde itibariyle kendisini havari Petrus’a, Petrus kanalıyla da bizzat İsa’ya dayandıran Roma Katolik Kilisesi, hemen her dönemde bu argümanı ileri sürerek kendisini benzerlerinden ayırıştırma yoluna gitmiş ve diğer kiliseler üzerinde idari ve yargılama (kazaî) öncelik ve üstünlük yetkisine sahip olduğunu iddia etmiştir. Gücünün zirvesinde olduğu dönemlerde böylesi bir tanımlamaya ihtiyaç hissetmeyen Roma Kilisesi, XI. yüzyıldaki Doğu-Batı ayrılığıyla başlayıp XVI. yüzyıldaki Protestan ayrılığıyla devam eden, XVIII. yüzyıl ve sonrası aydınlanma, Fransız İhtilali ve modernizm ile ivme kazanan yoğun epistemolojik ve teolojik meydan okumalar karşısında papanın yanılmazlığı ilkesine bel bağlamıştır.

Roma Katolik Kilisesi’nin belirli dönem ve durumlarda ileri sürdüğü eşsizlik-emsalsizlik, öncelik ve üstünlük iddialarının, bu kilisenin başı olan papanın yanılmazlığına doğru evrilmesi olarak da görülen bu ilke, en nihayet I. Vatikan Konsili’nin 17 Temmuz 1870 tarihindeki son oturumunda kabul edilen *Pastor Aeternus* adlı konsil yasasında ifadesini bularak Katolik inanç esaslarına (credo) dahil edilmiştir.

Katolik Kilisesi’nin, Ortaçağlardaki kendinden emin ve mağrur tutum ve davranışlarının *ultramontanist* bir tutumla en vurgulu şekilde ifadesi olan bu dogma sadra şifa vermediği gibi Katolik Kilisesi’nin kendi içinde ayrıca yeni bir bölünmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu dogmaya muhalefet eden bir grup Katolik teolog, Eski Katolik Kilisesi (Old Catholic Church) adıyla yeni bir kilise kurarak Roma’dan ayrılmıştır. Papanın yanılmazlığı aynı zamanda diğer kiliselerle belli dönemlerde yürütülen *ökümenik* çalışmalar önünde aşılması güç bir engel olarak da karşımıza çıkmaktadır. Zira Roma Kilisesi’nin uzun bir tarihsel süreçte teşekkül eden Katolik geleneği reddetmemek adına takındığı tavizsiz tutumunun yanında Ortodoks ve Protestan kiliselerin bu dogmaya muhalefeti ve farklı yanılmazlık anlayışları bir problematik teşkil etmektedir.

* Bu makale yazarın “Papanın Yanılmazlığı Doktrini” adlı doktora çalışmasından uyarlanmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Öğretmen-MEB, El-mek: murselozalp01@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Papanın Yanılmazlığı, Yanılmazlık Anlayışı, Katolik Kilisesi, Ortodoks Kilisesi, Protestan Kiliseleri, Doğu Kiliseleri

THE VIEW OF ORTHODOX AND PROTESTANT CHURCHES TO THE DOCTRINE OF PAPAL INFALLIBILITY AND THEIR UNDERSTANDING OF INFALLIBILITY

STRUCTURED ABSTRACT

The Roman Catholic Church has originally attributed itself to Jesus Christ via apostle Peter for centuries. By virtue of that assertion, the Roman Catholic Church has made itself dissimilar from the other churches and asserted the jurisdiction and administrative priority and superiority above these churches. Despite the fact that it didn't need such a definition when it was in the climax of its power, the Roman Catholic Church relied on papal infallibility dogma in the First Vatican Council in 1870 when it encountered with the Eastern and Western schism in XI. century and Protestant Reformation in XVI. century and the following excessive epistemological and theological challenges which stem from *Enlightenment*, French Revolution and modernism in the modern era.

The papal infallibility dogma which is seen as the Catholic Church's confident and proud attitudes and behavior's reflection with an *ultramontanist* feelings from Middle Ages, However it hasn't answered the purpose it caused a new seperation in Catholicism. Some theologians who opposed infallibility dogma established a new church by the name of Old Catholic Church and diverged from Roman Catholic Church.

Papal Infallibility dogma is an insuperable obstacle in front of the ecumenical movement which running in a particular times with the other churches as well. Because the opposition and different infallibility understanding of the Orthodox and Protestant Churches constitutes a problematique along with the uncompromising manner of the Catholic Church in order not to reject the Catholic doctrine which has established in a long historical period.

So in this survey as a Catholic doctrine, papal infallibility dogma and Orthodox, Protestant and other more local Eastern Churches' approaches about this dogma was studied.

In the introduction we gave some general information on papal infallibility. In the first title we evaluated the view of Orthodox Churches to this doctrine and their understanding of infallibility. In the second title the viewpoint of Protestant or Reformed Churches to the infallibility defining and their infallibility understanding was presented as well. In the third and final title we examined the Eastern Churches and integrated with Rome *Uniate* Churches' infallibility concept. In the conclusion all the information was summarized briefly as a whole.

Although the Orthodox and Protestants was invited to the First Vatican Council they rejected this invitation. Because this invitation of Pope Pius IX was considered as strengthening his hand against rivals. But this attempt run into the ground because of the long time

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

separation between two churches and foreseeing of non-acceptable council's decisions previously. Because the announced statements on supremacy and infallibility of the pope in the council's constitution *Pastor Aeternus* are intolerable for the Orthodox and Protestants. Furthermore the last sentence of the council constitution -but if anyone which may god, forbid, contradict this our definition, let him be anathema- not only is a menace to the antagonist group within the Catholic Church but also is a dismissive expression which describes the Orthodox and Protestants *heretic*.

The Orthodox Church which has been mostly representing by the Greek and Slav nations today claims that the true belief, true worship and true doctrine of the Church (ortho-doxa) gather in itself. Instead of a hierarchical structure like the Roman Catholicism, there is equality and autonomic status among churches in Orthodoxy. Contrary to the Catholic Church, in Orthodoxy there is no any supreme and infallible person like pope above the Orthodox Churches. Orthodox Church describes the pope's position in the Church as *primacy* (first among equals) not *supremacy* and accuses the Catholic Church transferring from *primatus* to *papatus*. Orthodox Church rejects papal infallibility dogma defined solemnly in the first Vatican Council. According to Orthodox Christianity infallibility belongs to Church as a body and its organ ecumenical councils.

Protestantism is a movement originated from the Protestant Reformation which was initiated by Martin Luther in the XVI. century. Protestantism is based on Luther's theological understanding which outlined *sola fide, sola scriptura* (by faith alone, by scripture alone) motto. Protestant Churches are opposed to the hierarchical system in the Church and thus they reject papal authority and doctrinal infallibility above believers. For Protestants only infallible thing is Bible; no one is infallible except scripture. According to the Protestants infallibility dogma is a roadblock in front of the ecumenical dialogue among churches as well. For this reason this definition should be reevaluated immediately, otherwise reunion of Christian churches is not possible.

The Anglican Church which diverged from Catholic Church in the XVI. century, has different understanding on the Church administration. In 1534, the pope's authority was apportioned between bishop of Canterbury and king of England via *Act of Supremacy*. According to Anglicans the pope is not leader of the Church, therefore he hasn't got any infallible doctrinal definition rights and power. The Anglican Church accepts the scripture as infallible only like other Protestant churches.

Like other reformed churches, Evangelical and Fundamentalist Christians don't accept papal infallibility dogma, for these churches, only infallible authority is Bible.

Likewise, characteristically depend on Orthodox Churches family and against to 451 Chalcedon Council, the *monophysite* churches such as Armenian, Assyrian and Coptic Orthodox Churches don't accept papal infallibility at all. Because according to these churches Christian dogmas stem from the first three council and none of the councils is *ecumenical* following the 431 Ephesus Council.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

Key Words: Papal Infallibility, Infallibility concept, Catholic Church, Orthodox Church, Protestant Churches, Eastern Churches.

GİRİŞ

Aydınlanma felsefesi ve Kant etkisi ile ortaya çıkan yeni teolojik, epistemolojik, aksiyolojik meydan okumalarla dinin sonu ve Tanrının ölümü gibi sembolizmin gölgesi altında toplanan¹ I. Vatikan Konsili, 17 Temmuz 1870 tarihindeki final oylamasında “papanın yanılmazlığı” doktrinini Katolik bir inanç akidesi olarak dogmaya dahil ederek Papalık teolojisine nihai şeklini vermiştir.² Genel kabul ve bağlayıcılık açısından tüm argümanlara son vererek bütün tartışmaları bitiren teolojik nükleer bir silah olarak değerlendirilen³ bu doktrin, hem konsil öncesi ve esnasında hem de konsilin dağılmasından günümüze kadar olan süreçte Hristiyanlık tarihindeki en tartışmalı konulardan birisini oluşturmuştur.

I. Vatikan Konsili, bazen yıllarca süren; birden fazla papanın görev yaptığı ve birkaç ayrı şehirde toplanmak zorunda kalan Ortaçağ konsillerine nazaran yaklaşık yedi ay gibi kısa bir sürede böylesine tartışmalı bir yasayı çıkarmasıyla “ekonomik” bir konsil olarak nitelendirilse de onun bütün Hristiyan dünyayı kapsayıcı ve bağlayıcı mahiyette “ökümenik” bir konsil olup-olmadığı ayrı bir tartışma konusu olarak varlığını korumuştur.⁴ Zira konsilde kabul edilen papanın yanılmazlığı doktrini ya da dogması, diğer Hristiyan mezhepleri tarafından teolojik mahzurları sebebiyle hiçbir şekilde kabul görmediği gibi kendi içinde de tartışmalara ve itizallere sebebiyet vermiştir.⁵

I. Vatikan Konsili’ne Doğu Ortodoks ve Protestan Kiliseleri de davet edilmesine rağmen bu davet olumlu karşılık bulmamıştır. Pius’un Doğu Hristiyanlarını konsile davet etmesi, onların da desteğini alarak hasımlarına karşı elini güçlendirmek için yapılmış bir hamle olarak görülmüştür. Ancak bu girişim, iki kilise arasında uzun yıllara dayanan ayrılık ve kabulü mümkün olmayan konsil kararlarının önceden bilinmesinden dolayı sonuçsuz kalmıştır (Çoban, 2009, s.178-182). Zira konsilde kabul edilen papanın önceliği ve üstünlüğü ile papanın yanılmazlığı doktrini hem Ortodoksların hem de Protestanların kesinlikle kabul etmeyeceği bir durumdur. Aynı zamanda

¹ Bkz. Ahmet Davutoğlu, “Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hristiyanlık”, *Dîvân İlmi Araştırmalar*, sayı 9, yıl 5, 2000/2, s. 37.

² I. Vatikan Konsili ve bu konsilde papanın yanılmazlığı doktrini etrafında cereyan eden tartışmalar için bkz. Mürsel Özalp, “Papanın Yanılmazlığı Doktrini ve I. Vatikan Konsili: Taraflar, Tartışmalar ve Ultramontanizmin Zaferi”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 1, sayı 2, güz 2014, ss. 115-145.

³ Bkz. Robert McClory, *Power and the Papacy: The People and Politics Behind the Doctrine of Infallibility*, Triumph, Missouri 1997, s. vii.

⁴ Bkz. August Bernhard Hasler, *How The Pope Became Infallible: Pius IX and the Politics of Persuasion*, Translated by Peter Heinegg, Doubleday & Company, Inc., New York, 1981, s. 276.

⁵ Teolojik ve tarihsel tezlerle papanın yanılmazlığı doktrinine I. Vatikan Konsili esnasında karşı çıkan teologlar (özellikle Karl Hefele ve Döllinger) olduğu gibi günümüzde de Katolik Kilisesi içerisinde itirazlar yükselmektedir. Katolik cemahtan yükselen bu sesler içerisinde özellikle Alman teolog Hans Küng önemli yer tutmaktadır. Papaya hasredilen Kiliseden ayrı müstakil yanılmazlıktan (infallibility) ziyade her daim ‘Kilisenin korunmuşluğu’nu (indefectibility) öne çıkaran Küng, bu konudaki görüşlerini *Infallible? An Unresolved Enquiry* adlı eserinde dile getirmiştir. Katoliklikten aforoz edilmese de Katolik okullarda ders verme yetkisinin elinden alınmasına sebep olan bu eserde Küng, yanılmazlık doktrininin çok az Kutsal Kitaba ve tarihsel mülahazalara dayandığını, daha ziyade *gallikanizme* karşı bir reaksiyon gibi diğer faktörlere ve papanın dünyevi otoritesinin azalması ve modernizm karşısındaki kaygılara dayandığını ileri sürmüştür. Bkz. Hans Küng, *Infallible? An Unresolved Enquiry*, SCM Press, London 1994, s. 73; ayrıca bkz Küng, *Council, Reform and Reunion*, translated by Cecily Hastings, Sheed and Ward, New York 1961, s. 84 vd; Hans Küng’ün biyografisi ve yanılmazlık eleştirileri için bkz. Hatice Çiçek, *Papanın Yanılmazlığı Doktrini ve Hans Küng’ün Yanılmazlık Doktrininin Eleştirisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2010; diğer Katolik teologların yaklaşımları için bkz. Ali İsmail Güngör, “Papanın Yanılmazlığı Konusundaki Tartışmalar ve Katoliklerin Yaklaşımları”, *Dini Araştırmalar*, C. XII, S. 34, Mayıs-Ağustos 2009.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

konsil yasasının son cümlesinde geçen “her kim bu doktrinin karşısında olursa aforoz edilir” ifadesi Katolik Kilisesi içerisindeki muhalefete bir göz dağı olduğu gibi, bu doktrini kabul etmeyen Ortodoks ve Protestanları *heretik* kapsamına alan dışlayıcı bir mahiyet arz ettiği ifade edilmektedir (Baker, 2014, s.83).

Yine de tarihsel süreç içerisinde kiliseler çeşitli vesilelerle yeniden bir araya gelme teşebbüslerinde bulunmuşlardır. Özellikle II. Vatikan Konsili'nde bu amaçla çeşitli birimler kurulmuş ve bu birimler nezdinde çalışmalar yapılmıştır.⁶ Katolik Kilisesi'nin moderatör konumunda bulunduğu ve diğer kiliselerin de buna tepki gösterdiği *ökümenik* hareket önünde papa, temel tartışma konularının başında gelmektedir. Protestan teolog Gagnebin tarafından da “bir adam, bir kadın ve bir şey; yani papa, Meryem ve Evharistiya” (Eroğlu, s.115) şeklinde ifade edilen bu tartışma konularından papanın varlığı, bizzat Papa VI. Paul tarafından da *ökümenizm* yolunda aşılması en güç engellerden birisi olarak tarif edilmiştir.⁷ Ancak Roma Kilisesi geleneksel öncelik ve üstünlük iddialarından hiçbir şekilde taviz vermediği gibi Papa II. John Paul'un 1995'te yayımladığı *Ut unum Sint*⁸ adlı ansiklikalde Hıristiyanlar arasında birleşmenin adresi olarak Papalık gösterilmiş, Petrus kanalıyla papanın önceliği ve üstünlüğü ortaya konulmaya çalışılmış, hatta “papanın yanılmazlığı” öğretisinin Hıristiyanların birleşmeleri yolunda hizmet edebileceği savunulmuştur.⁹

İncil metinlerinden ve gelenekten iktibasla tesis edilen Roma Kilisesi'nin öncelik ve üstünlüğü öğretisinin yanında papanın yanılmazlığı doktrini, bu öğretilerin bir uzantısı mesabesinde. Roman Katolik cenah tarafından inkarı mümkün görünmeyen bu doktrin etrafında yapılan tartışmalarda bütün kiliselerin uzlaşacağı ortak bir zeminin bulunması, kişiyi öldürmeden hayati bir organdan büyüyen bir tümörü almak kadar¹⁰ çetrefil bir durum olarak tarif edilmiştir. Zira Roma Katolik Kilisesi dışındaki Hıristiyan mezheplerinde papanın önceliği, üstünlüğü, yanılmazlığı gibi üstün meziyetler bir yana papanın meşruiyeti dahi tartışma konusudur. Örneğin ana bünyeden kopan ve Hıristiyanlığın ana mezheplerinden olan Protestanlığın varlık sebebi Papalık ve papadır. Her ne kadar Katolik Kilisesi'nin bazı uygulamalarına (endüljans vb.) bir tepki olarak ortaya çıkmışsa da Luteran Protestan teolojide papa, kabul edilmeyen ve eleştirilen bir şahsiyettir. Benzer şekilde Papa VII. Clement (1523-1534) ile İngiltere Kralı VIII. Henry arasında yaşanan bir sürtüşme de İngiltere'nin Papalıkla bağlarını tamamen kopararak kendi milli kiliselerini kurmalarıyla sonuçlanmıştır. 1534 yılında İngiliz Meclisi'nde kabul edilen *Üstünlük Kanunu* (Act of Supremacy) ile VIII. Henry kendisini İngiltere Kilisesi'nin başı ilan etmiş ve Papa'nın yetkilerinin bir kısmı Canterbury Başpiskoposuna diğer bir kısmı ise İngiltere kralına devredilmiştir. Böylelikle İngiltere kralları, “İsa'nın Kanunu” unvanını taşıma, Anglikan Kilisesi adına doktrin tayin etme ve herhangi bir görüşü *heretik* ilan etme gibi önemli haklar elde etmişlerdir (Çatalbaş, s.26-7 ve 76-7; Çoban, s.145-6).

Dolayısıyla I. Vatikan Konsili'nde bazı teologlarca ifade edilen, yanılmazlık doktrininin diğer kiliselerin *Katolisizme* dönmesi için güçlü bir albeni oluşturacağı (Powell, 2009, s.75; McClory, s.96) öngörüsü tutmamış ve kiliseler arasında cereyan eden itikadi tartışmalarda ilk bin

⁶Ökümenik hareket ve çalışmaları için bkz. Ahmet Hikmet Eroğlu, *Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi*, Aziz Andaç Yayınları, Ankara, 2005, s. 46; Richard P. McBrien, *The Church The Evolution of Catholicism*, Harper Collins e-books, 2008, s. 9.

⁷ Bkz. Carl E. Braaten and Robert W. Jensen (ed.) *Church Unity and the Papal Office: An Ecumenical Dialogue on John Paul II's Encyclical Ut Unum Sint*, Eerdmans Publishing, USA, 2001, s. 2.

⁸ http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25051995_ut-unum-sint_en.html, (23.12.2014).

⁹ *Ut Unum Sint*, madde 94, 2. paragraf; Katolik olmayan Hıristiyanlarla yürütülen *ökümenik* ilişkiler için ayrıca bkz. Denis Fortin, “Current Perspectives on Petrine Ministry and Papal Primacy”, *Andrews University Seminary Studies*, vol. 41, no, 2, (Autumn 2003), ss. 199-206.

¹⁰ Bkz. George A. Lindbeck, *Infallibility*, Marquette University Press, Milwaukee, 1972, s. 2.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

yıllık dönemi kapsayan “Roma konuştu, sorun çözüldü” şeklinde ifadesini bulan Roma Kilisesi’nin hakem statüsü işlevini kaybetmiştir. Bu bağlamda yanılmazlık doktrini Katolikler için çok zaman kendilerini Anglikan, Ortodoks ve Protestanlardan ayırt etmeye yarayan bir öz-kimlik nişanesi; papanın otoritesini tanımayan Hristiyanlar için ise bir karşı sembol (counter-symbol) olmuştur. Zira Katolik olmayan (non-Catholic) pek çok Hristiyan için bu kavram Roma *Katolisizminin* içinde bulunduğu pek çok yanlış sembolize etmektedir.¹¹

Yanılmazlık doktrini Katolik Kilisesi’nin kendi içerisinde de ayrıca bir bölünmeye yol açarak Eski Katolik Kilisesi (Old Catholic Church) adıyla yeni bir dini hareketin başlamasına sebep olmuştur. Eski Katolikler bu doktrini mesnetsiz Roma merkeziliğinin en üst noktası olarak görmüş ve eski Kilise ile Kilise babalarının görüşlerine tezat teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdir. Eski Katolikler, *ökümenik* konsillerin papaya attığı eşitler arasında birinci (primus inter pares) kararını kabul etmişlerdir (McClory, s.134-5; Queen, 2003, s.15).

1. Ortodoks Kiliselerin Yanılmazlık Doktrinine Bakışı ve Yanılmazlık Anlayışları

Günümüzde büyük oranda Slav ve Grek halklar tarafından temsil edilen ve İsa’nın kutsal bedeninden¹² müteşekkil olan Kiliseye doğru imanı, doğru ibadeti ve sahih öğretiyi (ortho-doxa) karşıladığına inanılan Ortodoks Kilisesi, Katolik Kilisesi’nin benimsemiş olduğu hiyerarşik bir yapılanma yerine eşitlik esasına dayalı birbirinden bağımsız kiliseler birliğinden oluşmaktadır. Ortodoks Kilisesi’nde Katolik Kilisesi’ndeki gibi diğer bütün Kiliseler üzerinde hakim ve mutlak güce sahip bir piskopos ve merkezi otorite ve papanın Katolik Kilisesindeki pozisyonuna eşdeğerde bir şahsiyet yoktur. Her ne kadar Doğu-Batı ayrılığından (scism) sonra İstanbul Kilisesi (Fener Rum Patrikhanesi) *ökümenik* ya da evrensel addedilip bir şeref önceliğine (primus inter pares) sahip olsa da bu konum ona diğer kiliselerin işlerine müdahale yetkisi vermemektedir. İstanbul Piskoposu (patrik) bütün Ortodoks Kiliselerinin başı görünümünde olsa bile bu durum sembolik bir anlam ihtiva etmekte, kutsal bir otorite ve ilahliliği içermemektedir (McGuckin, 2008,s.35; Ware, 1964, s.15).

Katolik Kilisesi’nin mevcut papa anlayışının İncillere göre değil de konjonktüre göre şekillendiğini ileri süren Ortodoks Kilisesi’ne göre, Petrus’un apostolik öncelik veya üstünlüğünü icra ettiği ve apostolik silsilenin cereyan ettiği tek makam da Roma Kilisesi değildir. Ortodoksların papaya bakışı ilk dönemlerde kurulan beş patrikliğe göre belirlenmiştir. Bu bakış açısına göre papa Roma’nın patriğidir ve Roma Patrikliğinin diğer patriklikler üzerinde idare ya da yargılama değil şeref önceliği vardır. Yani Ortodokslar havarilerin gözdesi olan Petrus’un piskoposu olduğu, onun ve bir diğer gözde havari Pavlus’un şehit edildikleri yer olmasından dolayı Roma’nın kutsal ve apostolik bir makam olduğunu ve bütün bir Hristiyan dünyada belirli şartlar altında şeref önceliği (primacy of honor) olduğunu inkar etmezler. Öte yandan Ortodokslar İncillerde geçen ve Roma’nın yanılmazlık doktrini temellendirmek için kullandığı Petrus’a ilişkin metinleri (Petrine texts) (Matta 16:18-19, Luka 22:32, Yuhanna 21:15-17) kabul ederler ancak Roma Katolik Kilisesi’nin yorumladığından farklı şekilde yorumlarlar (Ware, 1964, s.35; Cleenewerck, 2007, s.113).

Ortodokslar, Katoliklerin I. Vatikan Konsili kararlarıyla ilan ettiği şekliyle papanın ya da başka bir piskoposun (otoritesini) yanılmazlığını kabul etmezler. Ortodokslar Roma Piskoposluğunu ve onun başı olan papayı konumlandırırken “en üstünlük” (supremacy) kavramını

¹¹ Bkz. John T. Ford, Papal Infallibility: A Symbolic, Yet Problematic, Term, Homiletic & Pastoral Review, (30 March 2012) <http://www.hprweb.com/2012/03/papal-infallibility-a-symbolic-yet-problematic-term/>, (08.01.2015).

¹² Hristiyanlıkta Kilise için “İsa’nın bedeni” tanımlaması sıklıkla kullanılan metaforlardır. Bu konuyla alakalı olarak bkz. İsmet Eşmeli, “Hristiyanlık Tarihinde Kilise ve “Kilise” İçin Kullanılan Metaforlar”, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/5 Spring 2014, ss. 957-962; ayrıca bkz. İsmet Eşmeli, “Kilisenin Mahiyeti ve Boyutları”, *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/8 Summer 2014, s. 492.

değil, “öncelik” (primacy) kavramını kullanırlar. Ortodokslara göre papa Aziz Ignatius’un da ifade ettiği gibi “aşkta başkanlık eden” (presides in love)’dir. Ancak Ortodokslar Roma’nın bu ifadeyi asıl bağlamından kopararak, yani bu “aşk”taki öncelik ve başkanlığı en üstün mutlak harici güç ve yargılama mercii olmaya dönüştürmüşler ve “Primatus”tan “Papatus”a geçmişlerdir (Ware, 1964, s.35-6). Onlara göre sadece Roma piskoposları Petrus’un halefleri değil, diğer bütün piskoposlar da Petrus’un halefleridirler. Bununla birlikte Kadıköy Konsili’nin 28. kanonunda da ifade edildiği gibi Roma Piskoposunun Petrus’un halefi olması ve imparatorluğun kadim şehri olan Roma’nın piskoposu olması sebebiyle özel bir yeri ve önceliği bulunmaktadır.¹³ Sadece Ortodoks Kilisesi’nin tek, kutsal, *katolik* ve apostolik kilise olduğunu iddia eden apolojetik eserlerde ise Roma Katolik Kilisesi’nin pek çok yanlış ve dinin aslında olmayan dogma ve öğretiyi Hıristiyanlığa sokarak onu maneviyattan uzaklaştırdığı ve Hıristiyanlığı maddeci ve seküler bir forma soktuğu ileri sürülür. Bu yanlış dogma ve öğretiler içerisinde ise I. Vatikan’da kabul edilen papanın üstünlüğü ve yanılmazlığı dogması başı çekmektedir. Onlara göre bu dogma papayı insan üstü Tanrısal bir konuma; Kilisenin lideri, yöneticisi ve başı olan İsa Mesih’in konumuna yükseltmiştir ki böyle bir kilise Mesih’in Kilisesi olamaz.¹⁴ Sadece Roma piskoposunun değil bütün piskoposların (ortodoks) inancın bir öğreticisi olarak Tanrı tarafından atandığına inanan Ortodokslara göre yanılmazlık sadece Kilise mutabakatının (consensus) olağan bir organı olarak *ökümenik* konsillere aittir. Bu konsillerde kabul edilen kararlar bütün bir Kilise tarafından kabul edildiğinde artık *ökümenik* ya da evrensel bir otorite kazanarak herkes tarafından kabul edilmesi gereken bağlayıcı kararlar haline gelir (Ware, 1964, s.210-1). Ancak *ökümenik* konsillerde alınan kararları da lokal Kiliselerin üstünde ve dışında değiştiremeyen (ex sese) bir otorite olarak görmezler. Konsiller kiliselerin uyumunun bir göstergesi ve ifadesidir. Formal olarak “ökümenik” tanımlamasını hak eden bir konsil bile, 449 Efes ve 1438 Florence Konsillerinde olduğu gibi Kilise tarafından reddedilebilir.¹⁵ Ortodokslar Katoliklerle i’tizalî problemlerin yaşanmadığı sekizinci yüzyıla kadar gerçekleştirilen ilk yedi konsili *ökümenik* olarak kabul ederler, daha sonra düzenlenen ve Katoliklerin kabul ettiği konsil kararlarından zaman zaman faydalanılmışsa da resmi bağlayıcılığını kabul etmemişler, bunların Hıristiyan dünyasını temsil etmediğini, bu sebeple *ökümenik* olmadığını ileri sürmüşlerdir (McGuckin, 2008, s.104; Ware, 1964, s.36 ve 210).

Papanın yanılmazlığı dogması, Roma Katolik Kilisesi ile Doğu Ortodoks Kilisesi arasında diğer dogmatik ayrılıkların nihai çözüm yollarını da doğrudan etkileyen en temel tartışma konularının başında gelmektedir. Aslında Roma Katolik Kilisesi ile Doğu Ortodoks Kilisesi, müntesipleri için bağlayıcı kararlar almak amacıyla Tanrı tarafından yetkilendirildikleri hususunda, daha doğrusu Kilisenin ilahi yanılmazlığa sahip olduğu noktasında hemfikirdirler. Ancak Ortodoks Kilisesi, Kiliseye ait olan yanılmazlığın herhangi bir organa ya da şahsiyete ait olmadığı hususunda Katolik Kilisesi’nden ayrılır. Ortodokslara göre yanılmazlık vasfı sadece deruni olarak Kiliseye aittir ve Papalık gibi herhangi muayyen bir kuruluş bu vasfı haiz değildir (McGuckin, 2008, s.104; Cleenewerck, 2007, s.43 ve 310).

Ortodokslar eski Kilisenin hiçbir surette Roma Piskoposunu hatadan münezzeh addetmediğini ve eski papaların da hiçbir zaman yanılmazlık iddiasında bulunmadıklarını ileri sürerler ve bu iddialarına da 680 yılında toplanan III. İstanbul Konsili’nin Papa Honorius’u *monotelitizm* (İsa’da tek bir iradenin var olduğu) inancından dolayı *heresiye* kaydığı gerekçesiyle kınamasını hatta aforoz etmesini delil gösterirler. Roma Katolik Kilisesi ise Papa Honorius’un bu

¹³ Bkz. John Binns, *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*, Cambridge University Press, UK, 2002, s. 212 vd; Eroğlu, *Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi*, s. 123-4.

¹⁴ Bkz. Carl S.Tyneh (ed.), *Orthodox Christianity: Overview and Bibliography*, Nova Science Publishers, New York, 2003, s. 98.

¹⁵ Bkz. John Meyendorff, *The Orthodox Church: Its Past and Its Role in the World Today*, Crestwood, St Vladimir’s Seminary Press, 1996, s. 194.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

inancı *ex cathedra*dan ilan etmediğini ileri sürer. Yine Ortodokslara göre I. Vatikan'da kabul edilen yanılmazlık dogması adeta bütün papalar için koruyucu bir kalkan oluşturmuş ve papalık görevi için gerekli liyakat ölçülerinin göz ardı edilmesine neden olmuştur ki onlara göre özellikle İtalyan rönesansı döneminde zihnen ve bedenen makamın gereklerini yerine getirmekten aciz dirayetsiz papalar iş başında bulunmuştur. Oysa Ortodoks Kilisesi böyle yetersiz patrikleri uzaklaştırmıştır.¹⁶ Roma Katolik Kilisesi, Kilisede papanın en üstün (supremacy) bir konumda bulunup evrensel yargılama yetkisine sahip olduğu şeklinde bir tek adamlığı öne çıkarırken Ortodokslar, piskoposlardan müteşekkil bir heyet (college of bishops) ve *ökümenik* konsil terimlerini ileri sürerler. Roma Katolik Kilisesi papanın yanılmazlığını vurgularken Ortodoks Kilisesi ise kendisi dışında kurtuluşun olmadığı bir bütün olarak Kilisenin yanılmazlığına inanırlar. Kilisenin bu yanılmazlığı ise genel olarak *ökümenik* konsiller vasıtasıyla açığa çıkar (Ware, 1964, s.243, 251-2). *Ökümenik* bir konsilde piskoposlar hakikatin ne olduğunu ortaya koyar ve onu ilan ederler ve konsilin ilan ettiği bu hüküm bütün bir Hıristiyan cemaatin onayıyla tasdik edilir. Ancak bu onay, bir kural ve kaide olarak, sarıh ve formal bir şekilde olmaz, yerleşik bir hüküm olarak yaşar. Zira Kilisenin yanılmazlığı maddileştirilemediği gibi çok cismani bir anlamda da anlaşılabilir. Çünkü bir konsilin kararlarını bağlayıcı kılan onun *ökümenikliği* değil, onun (yanılmaz) hakikatleridir (Ware, 1964, s. 256-8). Piskoposlarla birlikte diğer ruhaniler ve ruhban sınıfı dışından olanlar hep birlikte inancı kaim tutmakla yükümlüdür. Bu durum Ortodoks patriklerin 1848 yılında Papa IX. Pius'a yazdıkları mektupta, "Bizim aramızda ne patrikler ne de konsiller hiçbir şekilde yeni bir öğreti ortaya koyamaz. Dinin hâmisisi bütünüyle Kilisenin bedeni, yani inananların ta kendisidir" şeklinde ifade edilmiştir (Ware, 1964, s. 253).

2. Protestan Kiliselerin Yanılmazlık Anlayışları

Protestanlık Martin Luther'in Katolik Kilisesi'ne karşı başlatmış olduğu bir harekettir. Luther'in bünyesinde din eğitimi aldığı ve hiyerarşisi içerisinde adım adım yükseldiği Katolik Kilisesi ve Papalığa karşı gelmesinin ilk adımı, papalığın endüljans uygulamalarına yönelik eleştirileridir. Endüljanslara yönelik eleştirilerini 95 maddelik bir manifesto olarak 1517 yılında Wittenberg Kilisesi'nin kapısına asarak ilan eden Luther, Protestan Reformunu bu tarih ile başlatmış olur. Aklanma sadece iman ile olur¹⁷ düsturunu benimseyen ve ibadetlerde din adamlarının aracılığını reddeden Luther, otorite olarak sadece Kutsal Kitap'ı kabul etmiştir. Luther, "vaftiz suyundan çıkan herkesin Tanrı'ya adanmış bir rahip, papaz ve papa olmakla övünebileceğini" öne sürerek "bütün inananların din adamlığı öğretisi"ni ortaya koymaktadır. Bu nedenle Katolik rahip, otoritesini papalığın onayı anlamında yukarıdan, yani Tanrısal bir kaynaktan elde ettiğine inanırken, Lutheran rahip bu otoriteyi, temsil ettiği kişilerden oluşan beşeri fakat kutsanmış kilise cemaatinden, yani aşağıdan aldığına inanmaktadır. Dolayısıyla Lutheranlar, Katolik Kilisesi'nin özel rahiplik sınıfı karakterine bağlı bir atama modelini reddederken, Tanrı'nın sözünün doğru anlatılması ve sakramentlerin bu söze uygun bir şekilde yönetilmesi için resmi bir kilise rahipliği oluşturmanın gereğine inanmamıştır. Nitekim Lutheran teolojiye göre Kilise, Papalığın iddia ettiği gibi "yanılmaz" ve kurumsal yapısıyla değişmeyen bir oluşum değildir. Kilisenin, Roma'nın esaretinde olduğunu savunan Luther'e göre üç önemli duvarın yıkılmasıyla Kilisenin gerçek özgürlüğüne kavuşacağını ileri sürmüştür. Bunların ilki papa ve diğer ruhanilerin sıradan halk üzerindeki üstünlük iddiaları; ikincisi, kutsal metni yorumlama hakkının sadece papaya ait olduğu iddiası; üçüncüsü ise konsil toplama ve burada alınan kararları onaylama hak ve yetkisinin de yine sadece papanın uhdesinde olduğu iddiasıdır.¹⁸

¹⁶ Bkz. Archpriest John W. Morris, *The Historic Church: An Orthodox View of Christian History*, AutorHouse, Bloomington 2011, s. 96 ve 214.

¹⁷ Romalılara Mektup 1:17.

¹⁸ Bkz. Hakan Olgun, *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 200 vd.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

Luther, bir Hıristiyan için tek otoritenin Kutsal Kitap olduğunu ve Hıristiyan cemaatin Tanrı kelamı dışında Papalık ve Katolik Kilisesi dahil bütün otoritelerden bağımsız olduğunu vurgulamıştır. Luther, Roma Kilisesi'nin başlangıçta tüm kiliselerin en kutsal olduğunu, ancak şu haliyle kanun dışı haydutların yatağı, utanç verici bir fahişe evi, günah, ölüm ve cehennem krallığı olduğunu ifade etmiştir (Olgun, 2006, s.213). Papalık ve papa hakkında böylesi sert ifadeleri kullanan Luther'in elbette onun yanılmazlığını kabul etmesi beklenemez. Zaten Lutherizmde papanın varlığı ve meşruiyeti hemen hemen yok gibidir. Zira Protestanlar, sonradan ortaya çıkmış bir kurum olarak papalığı otoritenin, hiyerarşinin ve iktidarın mükemmel temsilcisi olarak görürler, yani papalık ve papa idari bir kuruluş olarak vardır, ancak Kitab-ı Mukaddes'te yeri olmayan papanın dini açıdan herhangi bir kıymeti harbiyesi yoktur. Protestan bakış açısına göre papa demek; kardinaller, başpiskoposlar, papazlar topluluğu, yani bütün bir ruhban sınıfı demektir. Protestanlar, Kilisede papanın uhdesinde bulunan tarzda bir yetkinin kimseye verilmediğini savunarak bu yetkiyi reddederler. Bundan dolayı Kilise ve papalık kurumunun dinsel anlamda "yanılmazlık" ve "tek yetkili" sıfatları Luther tarafından reddedildiğinden, papalık ve Kilise hiyerarşisi artık dini otoriteyi temsil etmemektedir. Bilakis dini otorite ve yanılmazlık vasfını haiz tek kaynak Kutsal Kitaptır ve bütün inananların onu yorumlama yetkisi vardır. Hiçbir kişi ve kurumun Kutsal Kitap'ı yanılmaz yorumlama yetki ve selahiyeti yoktur. Devlet idarecilerinin de "bütün inananların din adamlığı" öğretisi doğrultusunda din adamlığı vasfına sahip olduğunu vurgulayan Luther, bu öğreti ile Ortaçağ Avrupa'sında geniş yer tutan dini ve dünyevi otorite ayırım ve mücadelesini de ortadan kaldırmıştır.¹⁹

Papanın yanılmazlığı iddialarına yönelik olarak Protestan cepheden bir diğer itiraz da İrlandalı teolog ve aynı zamanda bir matematikçi olan George Salmon'dan gelmiştir. Salmon 1888 yılında kaleme aldığı *The Infallibility of the Church*²⁰ adlı hacimli eserinde papanın yanılmazlığı iddialarını esaslı bir eleştiriye tabi tutmuştur. Salmon, yanılmazlık vasfına sahip tek otoritenin Kutsal Metinler olduğunu ileri sürmüş ve papanın yanılmazlığı doktrininin tarihsel ve teolojik mahzurlarını ortaya koymuş,²¹ Katolik Kilisesi'nin Petrus kanalıyla ileri sürdüğü geleneksel öncelik ve üstünlük iddialarının da güçlü delillere dayanmadığını iddia etmiştir. İncillerde geçen ve Roma'nın üstünlük ve yanılmazlık iddialarına kanıt olarak gösterdiği pasajların ilk dönemlerde bu şekilde yorumlanmadığını ileri süren Salmon, Meryem'in lekesiz doğum ve göğe yükselişi gibi yanılmaz karakterdeki tasarruflarının da Kutsal Metinlere ve geleneğe dayanmadığını ifade etmiştir.²²

Öte yandan II. Vatikan Konsili'nden itibaren daha yoğun bir şekilde gündeme gelen Hıristiyanların bölünmüşlüğü ortadan kaldırıp birleşik bir *Christendom* oluşturma gayretlerinde papanın bir birlik simgesi olması ve onun yanılmazlığı gibi vasıflarının kullanılması gerektiğini belirten Protestanlar da bulunmaktadır. Ancak bu görüşü ifade eden Protestanların, papanın bu vasıflarının *ökümenik* hareket için geliştirilecek olan teolojiye model olmasını kastettiği, yoksa papalık şemsiyesi altında bir araya gelmek ya da papanın yanılmazlığını kabul etmek anlamında olmadığı ifade edilmektedir. Zaten *ökümenizm* önündeki en büyük engelin Roma Katolik Kilisesi'nin üstünlük iddialarının yattığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Lutheranlara göre *ökümenizm* için yanılmazlığın felsefi yorumundan ziyade asıl problem, eklesial politik bir mesele

¹⁹ Bkz. Norman L. Geisler and Ralph E. MacKenzie, *Roman Catholics and Evangelicals: Agreements and Differences*, Baker Books, USA, 2004, s. 206 ve 215; Olgun, *Protestanlık*, s. 213-9.

²⁰ Bkz. George Salmon, *The Infallibility of the Church: A Course of Lectures*, John Murray, London 1888.

²¹ Papanın yanılmazlığı doktrinine yönelik olarak Protestan cepheden gelen itirazlar genel olarak Ortaçağda Papalık kurumunun içerisinde bulunduğu yozlaşma ve önceki papaların yanlış doktrinel kararları çerçevesinde yapılmaktadır. Bkz. Elaine M. Beretz, "Papal Infallibility", *Misconception about the Middle Ages*, (Ed.) Stephen J. Harris and Bryon L. Grigsby, Routledge, New York, 2009, s. 41.

²² Salmon'un bu eleştirilerine de Katolik cemahtan karşı tezler ileri sürülmüştür. Bkz. B. C. Butler, *The Church and Infallibility: A Reply to the Abridged "Salmon"*, Sheed & Ward, London & New York 1954.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

olarak otoritenin tanımlanmasıdır. Lutheranlar dar anlamda yanılmazlık doktrininden ziyade papanın öğretisi otoritesi üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Yani, tek otorite olarak Kutsal Kitap'ı gören Lutheranlara göre papanın evrensel Kilisenin bir pastörü olarak yargılama önceliğine sahip olduğu iddiası *ökümenik* tartışmalardan verimli bir sonuç alınmasını engellemektedir. Bundan dolayı papaya izafe edilen bu vasıfların yeniden bir tanımlanmasının yapılması gerekmektedir, aksi takdirde Protestanlarla Katoliklerin yeniden bir araya gelmeleri mümkün görünmemektedir (Braaten ve Jensen, 2001, s.113-4; Lindbeck, 1970, s.12; Çoban, 2009, s.293).

XVI. yüzyılın ilk yarısında Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılarak müstakil bir kilise olarak yoluna devam eden Anglikan Kilisesi, inanç ve ibadette büyük ölçüde benzediği Roma Katolik Kilisesi'nden Kilise anlayışı noktasında ayrılır. 1534 yılında kabul edilen "Üstünlük Kanunu" (Act of Supremacy) ile papanın yetkileri Canterbury başpiskoposu ile İngiltere kralı arasında paylaşılmıştır. Kendilerini gerçek Katolik Kilise olarak nitelendiren Anglikan Kilisesi, papayı Kilisenin başı olarak görmemekte, dolayısıyla onun yanılmazlığını da kabul etmemektedir. Diğer Protestan Kiliseler gibi Kutsal Kitap'ı tek otorite kabul eden Anlikan Kilisesi'nde papanın üstlendiği rol monarşinin başı olan krala verilmiştir (Çatalbaş, 2001, s.88).

Evanjellik ve Fundamentalist Hıristiyanlar gibi reform karakterli diğer Hıristiyan gruplar da tek otorite ve yanılmaz (inerrancy) olarak Kutsal Kitap'ı kabul ettikleri (Biblicism) için papanın yanılmazlığı doktrinini kabul etmezler.²³ Örneğin Presbiteryen Kilisesi'nin inanç esaslarını ihtiva eden Westminster İnanç Bildirgesi'nin birinci bölümünün 9 ve 10. maddelerinde yanılmaz tek otoritenin sadece Kutsal Kitap olduğu ifade edilirken, yirmi beşinci bölümün 6. maddesinde ise Kilisenin başının sadece İsa Mesih olduğu vurgulanarak Roma papası deccal, günahın adamı ve azabın çocuğu şeklinde nitelendirilmiştir.²⁴ Genel olarak bu tür hareketlerin papanın yanılmazlığına hatta bizzat papanın varlığına yönelik itirazları Kilise anlayışlarından kaynaklanmaktadır. Bu Hıristiyanlar, Mesih'in, Katolik Kilisesi'nin iddia ettiği gibi papanın mutlak otoritesi altında piskoposlardan müteşekkil, görünen (visible) bir Kilise kurmadığını iddia ederek Kilisede hiyerarşik bir yapılanmayı kabul etmezler ve Luther'in ileri sürdüğü "bütün inananların din adamlığı" prensibinden hareketle Katolik Kilisesi'nin iddia ettiği Kutsal Kitap'ın en doğru şekilde apostolik gelenek yoluyla *magisterium* tarafından yorumlanabileceğini de reddederler.²⁵ (Keating, 1988, s.230; Trier, 2007, s.38).

Bazı teologlar ise Katolik bir dogma olarak papanın yanılmazlığının Protestanlarca yanlış anlaşılabilir bir mevzu olduğunu ileri sürerler. Onlara göre öncelikle Protestanlar papayı yekpare bir beden olan Kilisenin başından ziyade bir diktatör (autocrat) olarak görürler ve çok sefer Kiliseye politik bir bakış açısıyla yaklaşarak orada demokratik unsurların var olmasını isterler. Bu teologlara göre İnciller Kilise denilen kurumu organik bir yapı olarak tanımlar ve hiçbir organik yapıda demokrasi bulunmaz. Katoliklere göre bir diğer yanlış yorumlama ise, Protestanların çok zaman yanılmazlığı papanın şahsına bağlı olarak anlamalarıdır ki gerçekte yanılmazlık papanın şahsı ile ilişkili olmayıp makamla bağlantılıdır ve sadece inanç ve ahlaka müteallik bir dogma tanımlamada geçerlidir.²⁶

²³ Fundamentalist Hıristiyanlara göre İncil Tanrı'nın sözü olduğu için yanılmaz mutlak hakikatleri ifade eder. Bundan dolayı (Darvin'in evrim teorisi gibi) İncil öğretilerine karşı yapılan herhangi bir meydan okuma doğru olmadığı gibi aynı zamanda günahtır. Bkz. Steve Bruce, *Fundamentalism*, Polity Press, UK and USA 2008, s. 69; Bu konuyla alakalı olarak ayrıca bkz. Ned B. Stonehouse, "The Infallibility of Scripture and Evangelical Progress", *Bulletin of the Evangelical Theological Society*, 1.1. (Winter 1958), ss. 9-13.

²⁴ http://www.reformed.org/documents/wcf_with_proofs/, (05.12.20014).

²⁵ Ayrıca bkz. H. Şule Albayrak, "Tarihi ve Sosyal Bir Realite Olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde Gelişen Protestan Fundamentalizmi", MÜİFD 42 (2012/1), s. 131.

²⁶ Bkz. Stephen K. Ray, *Upon This Rock: St. Peter and the Primacy of Rome in Scripture and the Early Church*, Ignatius, San Francisco 1999, s. 58 dipnot.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

3. Diğer Doğu Kiliselerinin Yanılmazlık Anlayışları

Papalık, doğrudan kendisine bağlı olmayan bazı kiliselerle farklı bir ilişki içerisindedir. Anglikan Kilisesi ile bazı Ortodoks ve Protestan Kiliseler, kendilerini Katolik (evrensel) saymakta ancak papanın otoritesini tanımamaktadırlar. Doğu Hıristiyanları içerisinde ise “Uniat Kiliseler” adı verilen birincilerin tersine kendilerine has inanç ve ibadete sahip olmalarına rağmen Keldaniler²⁷ ve Ermeniler gibi papanın otoritesini kabul edenler bulunmaktadır.²⁸

Keldaniler, patrik seçimlerindeki usule itiraz ederek Nasturilerden tepkisel bir hareketle ayrılarak 1552 yılında Roma'ya bağlanan ancak Nasturilerle aynı inanç, ibadet ve geleneği paylaşan, resmîyette Katolik ancak inanç ve pratikte Nasturi olan bir mezheptir. Doğu ile Batı Hıristiyanlığı arasında bir köprü ve geçiş görevi gören ve Doğulular gibi düşünüp yaşayan bu kilise mensupları resmîyette ve idarede Roma'ya bağlıdırlar. 1552 yılında gerçekleşen bu entegrasyondan itibaren her iki taraf da birbirlerine şüphe ile yaklaşmışlardır. Batı Hıristiyanlarının son yüzyıllarda genlerine işleyen Doğu toplumlarını ikinci sınıf gören bakış açısı, aynı dini inancı paylaşmalarına rağmen Doğu Hıristiyanlarını da kapsamıştır. Roma Kilisesi Keldanileri eski inanç ve ibadetlerine bağlı kaldıkları gerekçesiyle gerçek anlamda Katolik olmamakla itham etmişlerdir. Bununla birlikte Keldani Kilisesi'nin patrikleri Roma'ya bağlıdır ve bunlar patrik seçildikten sonra papadan onay ve berat almak zorundadırlar. Aksi halde bu seçim kanuni geçerlilikten yoksun olur.²⁹ Bu siyasi bağlılık sebebiyle 1877 yılında Keldani Patriği Joseph (Yusuf) Audo³⁰ papanın yanılmazlığı dogmasını kabul etse de³¹ bu samimi ve tüm Keldanileri kapsayan itikadi bir kabulden ziyade Roma'ya olan resmi ve siyasi bağlılığın ve içinde bulunulan koşulların bir sonucu gibi görünmektedir. Daha lokal kalan diğer Uniat Kiliseler de aynı şekilde Roma'ya bağlanarak dini ve idari olarak papanın otoritesi altına girseler de³² Doğu orijinli olan, Doğu Hıristiyanlarıyla aynı inanç ve ibadeti paylaşan bu kiliselerin hangi ölçüde papaların dini otoritesi altında bulunduğu tartışmaya açık bir konu olduğu gibi papanın yanılmazlığını kabul etmeleri de aynı şekilde sorunludur.

²⁷ Keldaniler, ilk dönem kristolojik ve mariyolojik tartışmalar neticesinde Batı Kilisesi tarafından *heretik* addedilerek aforoz edilen Nasturilerle aynı inanç, ibadet, gelenek ve yaşayışı paylaşan bir mezheptir. Nestorius (Nastur), Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde çok sık yaşanan İsa'nın tabiatı üzerine olan tartışmalarında İsa'nın hem insan hem Tanrı olmak üzere iki tabiata sahip olduğunu savunmuştur. Meryem'in “Tanrı anası” (theotokos) değil, insan anası ya da Mesih'i doğuran anlamında *Cristotokos* olduğunu, dolayısıyla İsa'nın insan olarak doğduktan sonra Tanrı tabiatını kazandığını, yani Kilise Tarihi'nde *diofizitçilik* (çift tabiatçılık) adı verilen düşüncüyü dile getirmiştir. İşte bu görüşün taraftarları Nestorius'a nispetle Nasturiler adını almıştır. Bilindiği gibi İstanbul patriği Nestorius'un bu görüşleri 431 Efes Konsili'nde reddedilmiş, eserleri de İmparator Theodosius'un emriyle yakılmıştır. Ancak bir şekilde yakılmaktan kurtulan ve XIX. yüzyılın sonlarında keşfedilen ve Nestorius'a ait olduğu belirtilen bir kitaptan hareketle aslında Nestorius'un Efes'te mahkum edilen diofizit bir akideye sahip olmadığı, görüşlerinin Ortodoks akideye –bir şahıs iki doğa- uygun olduğu bazı araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Ancak bir genel konsilin yanılmazlığı ve kararlarının sorgulanamazlığı ilkesi gereği Katolik dogmalardan hareket eden bazı araştırmacıların ya Nestorius'un diofizit akideyi benimsediğini ya da Nestorius ile Nesturilik arasında bir ayrıma giderek bu ikilemden kurtulma yoluna gittikleri belirtilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Muhammet Tarakçı, “Nestorius ve Kristolojisi”, *UÜİFD*, c.19, s.1, ss. 215-241.

²⁸ Bkz. Ömer Faruk Harman, “Katoliklik” *DİA*, c. 25, s. 56 ve 58.

²⁹ Bkz. Kadir Albayrak, *Keldaniler ve Nasturiler*, Vadi Yayınları, Ankara 1997, s. 9 ve 12-3.

³⁰ Joseph Audo aynı zamanda –eğer Keldanileri de Katolik kabul edersek- Doğu Katoliklerini temsilen Katolik bir Ermeni olan Andon Hassoun ile birlikte I. Vatikan Konsili'nde bulunmuştur. Ancak Audo 13 Hazirandaki ön oylamada ret (non placet) oyu kullanmış, 18 Temmuzdaki son oylamada ise papaya karşı oy kullanmaktansa Roma'yı terketmeyi tercih ederek oylamaya katılmamıştır. Bkz. Charles A. Frazee, *Catholics and Sultans: The Church and the Ottoman Empire 1453-1923*, Cambridge University Press, New York, 1983, s. 234 ve 236.

³¹ Bkz. Aprem (Mar), *The Chaldean Syrian Church of the East*, Published by Indian Society for Promoting Christian Knowledge, New Delhi 1983, s. 40.

³² *Code of Canons of Oriental Churches*, canon 671/3.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

Ortodoks Kiliseler ailesine mensup 451 Kadıköy Konsili karşıtı *monofizit* bir kilise olarak Ermeni Kilisesi'nin papaya bakışı da Ortodoks bakış açısını yansıtır. Din ile etnisitenin iç içe geçtiği Ermeni Kilisesi de Ortodokslar gibi papaya pastoral olarak “şeref önceliği” (first in honor) vermiştir. Ancak Ermeni Kilisesi papanın dini hiyerarşik otoritesini kabul etse de onun yanılmazlığını kabul etmez. Yanılmazlık yetkisini sadece Kilisenin bir organı olarak *ökümenik* konsillere atfeden Ermeni Kilisesi, dogmaların kaynağı olarak ilk üç konsili (325 İznik, 381 İstanbul ve 431 Efes) kabul etmiştir.³³ Ermeni Kilisesi'nde en yüksek rütbeli din adamları olan *katolikos*lara herhangi bir yanılmazlık atfında bulunulmadığı gibi tarih boyunca bazı *katolikos*lar hata, yetersizlik ve ulusla uyumsuzluk gibi nedenlerden dolayı ya istifa etmiş ya da devrilmiştir.³⁴

Yine Doğu Hıristiyanlığı karakteristiğine sahip bir diğer grup olan Süryaniler de Kadıköy Konsili kararlarına muhalefet ederek Batı Kilisesi tarafından aforoz edilmişlerdir. Ermeniler gibi ilk üç konsilin kararlarını kabul eden Süryaniler de hiçbir şekilde papanın yanılmazlığı söz konusu değildir. Süryanilerde patrik, Petrus'un halefi olarak kabul edilse de temsil patriğin şahsında değil kilisededir. Ancak Doğu'nun bu kadim Hıristiyan geleneği de Katolik misyonerlerin çalışmalarından nasibini almış ve onlardan bir grup Roma'nın otoritesi altına girerek “Katolik Süryaniler” ya da “Yeni Süryaniler” adını almışlardır.³⁵ Süryani papazlara, Kadıköy Konsili kararlarına açık bir şekilde muhalefeti terk etme ve papanın üstünlüğünü kabul etme gibi küçük değişikliklerle Katolikliğe geçiş izni verilmiştir. Süryaniler de Roma'yı İskenderiye ve Antakya ile birlikte üç eski apostolik merkezden birisi olarak kabul etmektedirler.³⁶

Çoğunluğu Mısır'da bulunan ve dört milyona yakın müntesibi ile İskenderiye'deki Kıpti patriği tarafından yönetilen Kıpti Ortodoks Kilisesi de 451 Kadıköy Konsili ile sonraki yıllarda toplanan hiçbir konsili *ökümenik* konsil olarak kabul etmezler. Dolayısıyla Kıptiler papa ya da papayla birlikte piskoposlarının yanılmazlığına inanmazlar. Ayrıca Kıptiler İskenderiye, Antakya ve Roma Kiliselerinin eşit statüde olduklarını ileri sürerler.³⁷

³³ Bkz. Hratch Tchilingirian, *The Armenian Church: A Brief Introduction, Western Diocese of the Armenian Church*, Burbank 2008, s. 13; <http://www.armenianchurchlibrary.com/FAQ.html>, (14.01.2015).

³⁴ Bkz. Aziz S. Atiya, *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, (Çev. Nurettin Hiçyılmaz), Doz Yayınları, İstanbul, 2005, s. 371.

³⁵ Bkz. Nihat Durak, “İstanbul'un Kadim Süryanileri”, *TurkishStudies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/12 Fall 2013, s. 432.

³⁶ Atiya, *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, s. 200 ve 239 vd.

³⁷ Atiya, *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, 75-6 ve 145-6.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

SONUÇ

1870 I. Vatikan Konsili'nin İncil metinlerinden ve gelenekten iktibasla Katolik bir inanç akidesi olarak dogmaya dahil ettiği, papanın -bütün inananları bağlayıcı nitelikte- Petrus'un makamından (ex cathedra) inanç ve ahlak konularında konuştuğu zaman yanılmazlık yetkisine sahip olduğu anlayışı, diğer Hıristiyan alemi için Katolik Kilisesi'nin kerameti kendinden menkul bir durum olarak görülmektedir.

Katolik Kilisesi'ne bağlı teologlarca da çeşitli mahzurları sebebiyle eleştirilen, hatta yeni bir kilisenin; Eski Katolik Kilisesi'nin doğmasına sebep olan papanın yanılmazlığı, ana bünyeden koparak müstakil bir Kilise olarak yoluna devam eden Ortodoks ve Protestan Kiliseler için yok hükmündedir.

Ortodokslara göre yanılmazlık bizatihi Kiliseye ait olup bu da Kilisenin bir karar ve yürütme organı olarak *ökümenik* konsillerle tezahür eder. Ortodokslar, Katolik ve Ortodoks dünyanın birlikte hareket ettiği ilk yedi konsilin *ökümenik* karakterde olduğunu, 1054 yılındaki Doğu-Batı bölünmesinden sonra ise bir daha bu karakterde bir konsilin toplanmadığını ve tekrar bir araya gelmediği sürece de toplanmasının mümkün olmadığını ileri sürerler.

Reformasyon sonrası Katolik Kilisesi'nden ayrılan Protestan ve Reform Kiliseleri için ise tek yanılmaz ve şaşmaz olan Kutsal Kitaptır. "Bütün inananların din adamlığı" prensibini ileri süren bu kiliseler için hiyerarşiden herhangi bir şahsın, daha özel de ise papanın yanılmazlığı mevzu bahis değildir.

451 Kadıköy Konsili kararlarını tanımayan ve monofizit (tek tabiatçı) karaktere sahip Süryani, Ermeni, Nasturi ve Kıpti Kilisesi gibi diğer Doğu Kiliseleri için de aynı şekilde papanın yanılmazlığı söz konusu değildir. Ancak bu kiliseler içerisinde Keldaniler gibi Katolik Kilisesi'nin otoritesini kabul eden Uniat Kiliseler için ise papanın yanılmazlığı dogması karışık bir durum arz etmektedir. Her ne kadar bu kiliseler Roma'nın otoritesi altına girseler de bu durum samimi itikadi bir bağlılıktan ziyade konjonktürel bir durum olarak da görülmektedir. Dolayısıyla Doğulu olan ve Doğu ritüellerini uygulayan bu kiliselerin papanın yanılmazlığı dogmasına olan doktrinel bağlılığı aynı şekilde sorunludur.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Kadir, *Keldaniler ve Nasturiler*, Vadi Yayınları, Ankara 1997.
- APREM (Mar), *The Chaldean Syrian Church of the East*, Published by Indian Society for Promoting Christian Knowledge, New Delhi 1983.
- BAKER, Todd D., *Exodus From Rome: A Biblical And Historical Critique of Roman Catholicism*, volume 1, iUniverse LLC, Bloomington 2014.
- BERETZ, Elaine M., "Papal Infallibility", *Misconception about the Middle Ages*, (Ed.) Stephen J. Harris and Bryon L. Grigsby, Routledge, New York 2009.
- BINNS, John, *An Introduction to the Christian Orthodox Churches*, Cambridge University Press, UK 2002.
- BRAATEN, Carl E. and Jensen, Robert W. (ed.), *Church Unity and the Papal Office: An Ecumenical Dialogue on John Paul II's Encyclical Ut Unum Sint*, Eerdmans Publishing, USA 2001.
- BRUCE, Steve, *Fundamentalism*, Polity Press, UK and USA 2008.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

- CLEENEWERCK, Laurent, *His Broken Body, Understanding and Healing the Scism between the Roman Catholic and Eastern Orthodox Church*, Euclid University Press, Washington 2007
- ÇATALBAŞ, Resul, *Anglikan Kilisesi ve Günümüz İngiltere'sinde Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2001.
- ÇİÇEK, Hatice, *Papanın Yanılmazlığı Doktrini ve Hans Küng'ün Yanılmazlık Doktrininin Eleştirisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2010.
- ÇOBAN, Bekir Zakir, *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009.
- Davutoğlu, Ahmet, "Bunalımdan Dönüşüme Batı Medeniyeti ve Hıristiyanlık", *Dîvân İlmi Araştırmalar*, S. 9, yıl 5, 2000/2 (1-74).
- DURAK, Nihat, "İstanbul'un Kadim Süryanileri", *TurkishStudies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/12 Fall 2013.
- EŞMELİ, İsmet, "Hıristiyanlık Tarihinde Kilise ve "Kilise" İçin Kullanılan Metaforlar", *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/5 Spring 2014, (953-966)
- _____, "Kilisenin Mahiyeti ve Boyutları", *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/8 Summer 2014, (483-497)
- FORD, John T., "Papal Infallibility: A Symbolic, Yet Problematic, Term", *Homiletic & Pastoral Review*, (30 March 2012) <http://www.hprweb.com/2012/03/papal-infallibility-a-symbolic-yet-problematic-term/>, (08.01.2015).
- FRAZEE, Charles A., *Catholics and Sultans: The Church and the Ottoman Empire 1453-1923*, Cambridge University Press, New York 1983.
- GEISLER, Norman L. and MacKenzie, Ralph E., *Roman Catholics and Evangelicals: Agreements and Differences*, Baker Books, USA 2004.
- GÜNGÖR, Ali İsra, "Papanın Yanılmazlığı Konusundaki Tartışmalar ve Katoliklerin Yaklaşımları", *Dini Araştırmalar*, C. XII, S. 34, Mayıs-Ağustos 2009.
- HARMAN, Ömer Faruk, "Katoliklik", *DİA*, C. 25, (55-58)
- HASLER, August Bernhard, *How The Pope Became Infallible: Pius IX and the Politics of Persuasion*, Translated by Peter Heinegg, New York, Doubleday & Company, Inc. 1981.
- KEATING, Karl, *Catholicism and Fundamentalism: The Attack on "Romanism" by Bible Christians*, Ignatius, San Francisco, 1988.
- KÜNG, Hans, *Council, Reform and Reunion*, Translated by Cecily Hastings, Sheed and Ward, New York 1961.
- _____, *Infallible? An Unresolved Enquiry*, SCM Press, London 1994
- LARSEN, Timothy & Trier, Daniel J., *The Cambridge Companion to Evangelical Theology*, Cambridge University Press, New York 2007.
- LINDBECK, George A., *Infallibility*, Marquette University Press, Milwaukee, 1972
- MCCLORY, Robert, *Power and the Papacy: The People and Politics Behind the Doctrine of Infallibility*, Triumph, Missouri 1997

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

- MCGUCKIN, John Antony, *The Orthodox Church An Introduction to its History, Doctrine, and Spiritual Culture*, Blackwell Publishing USA and UK, 2008.
- MEYENDORFF, John, *The Orthodox Church: Its Past and Its Role in the World Today*, Crestwood, St Viladimir's Seminary Press, 1996.
- MORRIS, John W., *The Historic Church: An Orthodox View of Christian History*, AutorHouse, Bloomington 2011.
- OLGUN, Hakan *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- POWELL, Mark E., *Papal Infallibility: A Protestant Evaluation of an Ecumenical Issue*, Wm. B. Eerdmans Publishing, Cambridge 2009.
- QUEEN, Andre J., *Old Catholic: History, Ministry, Faith and Mission*, iUniverse, New York 2003.
- RAY, Stephen K., *Upon This Rock: St. Peter and the Primacy of Rome in Scripture and the Early Church*, Ignatius, San Francisco 1999.
- TARAKÇI, Muhammet, "Nestorius ve Kristolojisi", *UÜİFD*, c.19, s.1, (215-241)
- TCHILINGIRIAN, Hratch, *The Armenian Church: A Brief Introduction, Western Diocese of the Armenian Church*, Burbank 2008.
- TYNEH, Carl S. (ed.), *Orthodox Christianity: Overview and Bibliography*, Nova Science Publishers, New York, 2003.
- WARE, Timoty, *The Orthodox Church*, Penguin Books, England, 1964.
- http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25051995_ut-unum-sint_en.html, (23.12.2014)
- http://www.reformed.org/documents/wcf_with_proofs/, (05.12.20014)
- <http://www.armenianchurchlibrary.com/FAQ.html>, (14.01.2015)

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- ÖZALP, M., Ortodoks ve Protestan Kiliselerin 'Papanın Yanılmazlığı Doktrini'ne Bakışı ve Bu Kiliselerin Yanılmazlık Anlayışları, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/6 Spring 2015, p. 707-722, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7963>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/6 Spring 2015

